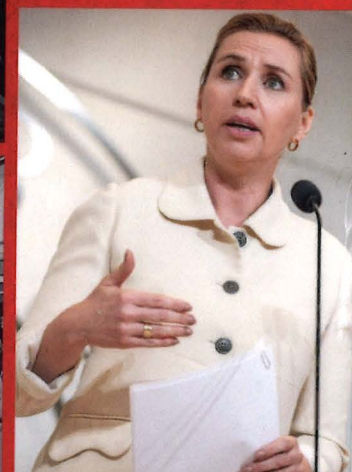
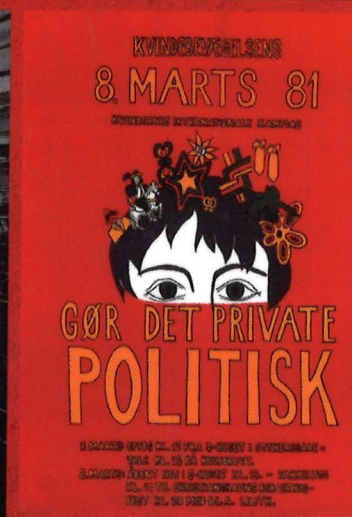

Dorthe Chakravarty
Hanne Mortensen

DE DANSKE KVINDERS HISTORIE

2. udgave

systeme ▶

Indholdsfortegnelse

Forord	6
1: 1770-1850 Den tidlige kvindesag	9
Den amerikanske bølge	9
Den franske bølge	11
Den engelske bølge	13
Oplysningstidens tanker om kvinder	14
Kvindes rolle i den traditionelle bondefamilie	16
Kvindes ægteskabelige rettigheder før grundloven	17
Kvindesag i verden	18
2: 1850-1915 Fra grundlov til stemmeret	23
Industrialiseringen	23
Alkohol og hattedamer	25
Arbejderkampen og kvinderne	26
Det moderne gennembrud og sædelighedsfejden	28
Uddannelse	30
Kvinder på universitetet	32
Prostitution	34
Husholdning som uddannelse	34
Kvinder i sygeplejen	36
Kampen om stemmeretten	37
Argumenter for og imod stemmeret	38
Stemmeretten kom	43
Den internationale kvindekamp	44
3: 1915-1940 Seksualitet og børnebegrænsning	49
Tiden efter 1. Verdenskrig	49
Brud med tabuer om seksualitet og prævention	52
Befolkningsregulering	58
Den gode samfundsborger	59
4: 1940-1960 Kvinder i krigstid og fredstid	63
Husmoderen, soldat på hjemmefronten	64
Rosie the Riveter – kvinderne på fabrikken	65
Kvinder i uniform	68
Kvinder i modstandsbevægelsen	70
Kvinder på den forkerte side	71
Tyskerpigerne	72
Efterkrigstiden - kvinde og køkken	74
5: 1960-2000 Velstandsboom og kvinder i protest	79
Velstanden og velfærdsstaten	79
Ny husmoderrolle	79
Flere kvinder på arbejdsmarkedet	82
Rødstrømperne – den nye kvindebevægelse	84
Lige løn for lige arbejde	88

We Can Do It!

We Can Do It! Den amerikanske propagandaplakat fra 1943 bliver i dag ofte tolket som et udtryk for kvinders styrker og kompetencer. I 1940'erne blev plakaten lavet for at styrke arbejdsmoralen blandt fabriksarbejdere.

4: 1940-1960 Kvinder i krigstid og fredstid

1930'ernes politiske uro, optakten til 2. Verdenskrig og krigens udbrud stoppede den seksuelle debat, men krigen fik på andre måder indflydelse på kvinders rolle i samfundet. For selv om hverdagen fortsatte med sine sædvanlige krav, var der nye udfordringer i form af frygt, uvidenhed om krigens varighed, varemangel og prisstigninger. Og som 1. Verdenskrig skabte 2. Verdenskrig nye behov for kvindelig arbejdskraft og indsats.

Den tyske besættelsesmagt omtalte Danmark som flødeskumsfronten. Sammenlignet med andre besatte lande var Danmark nemlig et relativt fredeligt område, ikke mindst på grund af den danske samarbejdspolitik med den tyske besættelsesmagt. Danmark var ikke i krig, landet var besat. Besættelsen satte sit præg på det danske samfund, hvor der blev indført rationeringer og stillet krav til husstandens forbrug og opfindsomhed i en krigstid.

Nazitysklands nederlag og afslutningen på besættelsen af Danmark medførte fred, men ikke stabile tilstande fra den ene dag til den anden. Rationeringen på mange dagligdagsvarer fortsatte. Dog kunne eksporten af danskproducerede landbrugsvarer og importen af udenlandske varer langsomt sættes i gang igen. Ikke mange år efter besættelsen startede et økonomisk opsving i Danmark, som fik stor betydning for alle danskeres liv. Hvordan havde det indflydelse på kvindernes liv?

I 1940 havde danske kvinder opnået mange rettigheder, som mænd tidligere havde haft patent på. Kvinder kunne f.eks. tage de fleste uddannelser og jobfunktioner, og inden for politik var kvinden ligestillet manden. Alligevel var det danske samfund præget af fastlåste kønsroller for mænd såvel som for kvinder. Derfor oplevede mange kvinder, at de på den ene side kunne tage en lang boglig uddannelse og på den anden side primært blev forventet at leve og ånde for livet som husmor med ansvar for hus, børn og mand. Mange oplevede splittelse og nogle resignation. En historiker har ligefrem kaldt denne periode for "ikke længere og endnu ikke-epoken", fordi kvinder på den ene side ikke længere var politisk og uddannelsesmæssigt diskriminerede, men på den anden side oplevede endnu ikke at have de samme muligheder som deres mandlige medborgere. Det er ikke sjældent beskrevet i film og litteratur, at kvinder forsøgte at holde deres ensomhed og bristede drømme i skak ved hjælp af lidt for meget alkohol i al hemmelighed. Det fremgår f.eks. tydeligt i Tove Ditlevsens (1917-1976) forfatterskab.

Husmoderen, soldat på hjemmefronten

Husmoderen skulle lave mad, holde hus og skaffe tøj til alle ud af meget få midler. Alt skulle bruges og genbruges. For at hjælpe den trængte husmoder gav aviser og ugeblade gode råd til en sparsommelig husholdning, hvor tøjet blev lappet og syet om, hvor gaver var hjemmelavede, og der skulle laves gode og kendte retter ud af få og alternative ingredienser. "Statens Husholdningsråd" udgav hæfter og pjecer, der hjalp husholdningerne på vej, og i 1943 udsendte Nationaltidende bogen *Opfindsomhed i en krisetid* med opskrifter og gode spareråd.

BESÆTTELSESTIDENS JULEOPSKRIFTER PÅ ERSTATNINGSMARICIPAN OG FALSK CHOKOLADE

Kartoffelmarcipan:

50 g. mosede kartofler, 350 g. flormelis, mandelessens, 2 spsk. salatolie.

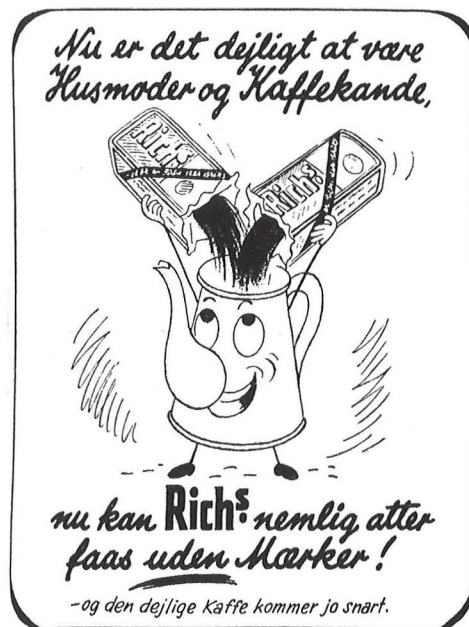
Havregrynskonfekt:

150 g. havregryn, 100 g. melis, 50 g. kakaoerstatning, 50 g. smør, 4 spsk. vin eller eksportfløde, 2-3 spsk. kaffeerstatning, mandelessens

Falsk chokoladoovertræk:

1 spsk. ukrydret fedt, 25 g. kakao, 25 g. flormelis, 2 spsk. paraffinolie, 3 bl. husblas

Juleknas i en mangeltid. Historisk viden – Besættelsestiden (1940-1945). natmus.dk.

Figur 4.1 Mange fødevarer, som før krigen havde været nemme at skaffe, blev nu rationerede og svære at få fat i. Rigtig kaffe var stort set uopdriveligt, og i stedet blev der solgt erstatningskaffe, der var lavet på planterødder. Der skulle spares og genbruges i hjemmene. Kneb det med idéer, udkom der hæfter og bøger med tips til en sparsommelig husholdning.

Et var de daglige trængsler med at få mad og dagligvarer til at forslå længe, langt værre var det for de kvinder, hvis ægtefæller enten deltog som frivillige i krigen, blev sat i fængsel eller var tvunget til at gå under jorden på grund af modstand mod nazisterne. De stod uden den indtægt, som manden bragte til hjemmet, og var i mange tilfælde nødt til at tage arbejde uden for hjemmet eller etablere en eller anden form for hjemmeproduktion.

Fra fiktionens verden er den tidligere køkkenpige Agnes i Lise Nørgaards tv-serie *Matador* et eksempel på sådan en kvinde. Hendes mand, kommunisten Røde, må gå under jorden. Hun står tilbage med hus og to børn og går i gang med at ordne strømper for byens damer. En nødvendighed i en sparetid, hvor en hullet strømpe netop ikke blev smidt ud, men blev lappet og brugt, til den ikke kunne mere. I serien bliver hun en dygtig og succesfuld forretningskvinde og et billede på de kvinder, hvis liv tog en uventet drejning i løbet af krigen.

I krigsdeltagende lande som England og USA blev der fra statens side agiteret for kvindernes indsats på hjemmefronten. Skulle krigen vindes, var det ikke nok, at mændene kæmpede. Hustruer, mødre, søstre og døtre skulle bidrage med deres, og staten opfordrede blandt andet til hjemmeproduktion af enhver art. Som et godt eksempel for andre af landets kvinder anlagde den amerikanske præsidentfrue Eleanor Roosevelt (1884-1962) en køkkenhave ved Det Hvide Hus, en såkaldt "Victory Garden". For med selvforsyningen blev landet mindre afhængig af dyr import og dermed bedre rustet økonomisk til at komme igennem trange tider.

Fra alle de krigsdeltagende lande sørgede kvinderne for at sende ekstra madforsyninger og daglige breve til fronten for at holde modet oppe hos de sønner, brødre, ægtefæller og fædre, der deltog i krigen. Amerikanske Røde Kors opfordrede under sloganet "*Knit your bit*" kvinderne til at strikke til tropperne. De udgav strikkeopskrifter på huer, strømper og trøjer til soldaterne, så de kunne holde varmen i vinterhalvåret.

De traditionelle kvindelige husmodersysler blev med slagord, plakater og statens hjælp ophøjet til en patriotisk indsats.

Rosie the Riveter – kvinderne på fabrikken

Der var ikke kun brug for kvinder, der kunne holde hus, have og strikke. Da de engelske og amerikanske mænd drog i krig, blev der tomt på fabrikkerne, bag landbrugsmaskinerne og på kontorerne. Kvinderne overtog de ledige jobs, for der skulle produceres krigsmateriel, holdes gang i økonomien og skaffes fødevarer til alle. Det menes, at der i 1945 var 2,2 millioner britiske kvinder ansat i krigsindustrien, hvor de producerede skibe, våben, motorer og andet krigsmateriel.

I USA blev *Rosie the Riveter* symbolet på den aktive kvinde, der gjorde sin patriotiske pligt i en krigstid. "The Riveter" er en nitter på en fabrik. Et traditionelt mandearbejde, der

blev overtaget af kvinder, som ikke var bange for at smøge ærmerne op og tage tungt og beskidt arbejde som nitter, svejser, smed eller kranfører.

Begrebet *Rosie the Riveter* blev brugt første gang i 1942 i en sang af samme navn, og sangen om den utrættelige kvinde på fabrikken blev et stort hit:

Rosie the Riveter

“ All the day long,
Whether rain or shine
She's part of the assembly line.
She's making history.
Working for victory
Rosie the Riveter

Redd Evans og John Jacob Loeb. Paramount Music Corporation, NY, 1942.

Figur 4.2 Kvinden på billedet gik ind i "The Land Army" i 1943 for at arbejde i landbruget. Før hun blev "landgirl", var hun syerske i London. Billedet er fra 1943.

Det var ikke kun industrien, der havde brug for de arbejdsduelige kvinder. I USA og England gjorde unge kvinder tjeneste i "The Woman's Landarmy", hvor de blev sendt ud for at arbejde i landbruget. I 1943 var 80.000 engelske kvinder såkaldte "landgirls". Arbejdet var hårdt manuelt arbejde fra morgen til aften hele året rundt med dyrepasning, mark- og

skovarbejde og maskiner, der skulle holdes i gang og ved lige. Kvinderne, der ofte kom fra byerne, fik et kort introducerende kursus om malkning, dyrepleje og planteavl. For deres arbejde modtog de en lille sum penge, kost og logi, der ofte var et beskedent indrettet loftsværelse uden varme eller vand.

Uanset om kvinderne tog arbejde som fabriksarbejdere eller i landbruget, står deres indsats i dag som symbolet for ungdommelig og patriotisk indsats og styrke. I en verden uden mænd gav kvinderne ikke op. De tog fat. Ikke mindst i fiktionens verden er deres indsats efterfølgende ofte blevet fremstillet i et romantisk og spændende lys, selv om sandheden var, at arbejdsdagene var lange, arbejdskravene hårde, og nogle kvinder efterlod små børn hjemme for at tage del i arbejdet.

De ændrede livsvilkår under krigen fik stor betydning for mange kvinders selvbevidsthed. De fik mulighed for at klare sig på egen hånd. De blev udfordret fysisk og mentalt, tjente egne penge, fik faderløse husholdninger til at fungere og bidrog til at holde gang i samfundet.

Men det sus af muligheder og frihed, de oplevede under krigsårene, forsvandt, da krigen sluttede, og soldaterne vendte hjem til deres normale liv og gamle arbejde. Som ved afslutningen af 1. Verdenskrig skulle krigsveteranerne ikke mødes af arbejdsløshed, når de vendte hjem fra krigen. Gifte kvinder og mødre blev opfordret af arbejdsgivere, politikere og myndigheder til at vende tilbage til livet som hjemmegående og tage sig af familien og den hjemvendte ægtefælle. Og med en arbejdsstyrke, der nu voksede med de tidligere soldater, måtte unge kvinder acceptere enten arbejdsløshed eller et job i en langt mindre betydningsfuld og ansvarstung stilling end tidligere.

NAZISMENS TANKER OM KVINDELIV

Kvindebevægelserne i Danmark har siden slutningen af 1800-tallet kæmpet for, at kvinder og mænd var ligestillede og ligeværdige væsner. De har kæmpet imod forestillinger om, at kvinder var en særlig type menneske med mere forstand på følelser og familie end på politik og nation. Forestillinger, som afskar kvinder fra indflydelse uden for hjemmene. I mellemkrigstidens Europa blomstrede disse reaktionære tanker imidlertid op i det nazistiske Tyskland og det fascistiske Italien. Deres syn på kvinder var, at de bestemt var ligeværdige med mænd. Kvinders rolle var fra naturens hånd at være mor og værne om familien, så alle børn kunne vokse op og blive gode, stærke nazistiske borgere. Drengene skulle blive til soldater. Pigerne til mødre. Så kvinder og mænd var altså lige meget værd, de havde bare fra naturens hånd hver deres rolle at udfylde i livet og for nationen.

Danmark havde også et nazistisk parti, DNSAP, der i nogle år også var repræsenteret i Folketinget.

Kvinder i uniform

I den tyske hær og på de allieredes side var der kvinder, der trak i uniform og deltog i krigen. De fleste arbejdede som sygeplejersker, men en del gjorde tjeneste i militæret.

I England i 1939 deltog 3.400 kvinder i det kvindelige søværn, 8.000 i det kvindelige luftværn og 24.000 i den britiske hærs kvindesektion. I USA er det samlede antal angivet til ca. 40.000 kvinder. Tallene steg i takt med, at krigen udviklede sig, og flere kvinder meldte sig til krigstjeneste. Kvinderne bar ikke våben og deltog ikke direkte i krigshandlinger, men de fungerede som chauffører, mekanikere, radaroperatører, piloter til transport af fly og materiel, fotografer, og derudover tog de sig af rengøring og kontorarbejde.

I Danmark var der også militærlignende opgaver, og enkelte af dem blev udført af kvinder.

I 1939 vurderede Indenrigsministeriet og "Statens Civile Luftværn", at der ville blive brug for et civilt hjælpekorps i tilfælde af et luftangreb, hvor det blev nødvendigt at evakuere København. I 1940 blev "Danske Kvinders Beredskab" oprettet:

Dansk Luftværns Blad nr. 1, 1941:4

“ Der findes paa adskillige Omraader betydningsfulde Opgaver, der bedst eller udelukkende kan løses af Kvinder, og man må her gaa ud fra Frivilligheden som Grundlag. Man har derfor inden for Dansk Luftværnsforening organiseret al den kvindelige Hjælp, som Luftbeskyttelsen kræver, i Danske Kvinders Beredskab, der har taget en stor Række af saadanne Opgaver op og saaledes organiseret en Gruppe med det Maal, at der overalt i Landet staar Kvindehold parat til at hjælpe [...]

Dansk Luftværns Blad nr. 1, 1941:4.

Kvindeholdet skulle tage sig af sårede, syge, børn og klare bespisning af mange mennesker i tilfælde af en katastrofe. Katastrofen udeblev, men korpset blev en succes og voksede eksplosivt i medlemstallet og spredte sig udover hele landet. Mellem 1940 og 1945 deltog ca. 40.000 kvinder frivilligt i arbejdet som de såkaldte lotter. For at kunne hjælpe skulle kvinderne uddannes i pleje af børn og syge og lære at lave mad til mange mennesker på én gang. Den sidste disciplin trænede de ved at bespise 600 københavnske børn i tre måneder:

Figur 4.3 "Danske Kvinders Beredskab" i march. Billedet er fra 1957, for beredskabskorpset fortsatte sit arbejde efter krigen, men blev delt i to, og den anden organisation fik navnet "Danmarks Lottekorps". Begge korps blev med tiden en del af Civilforsvaret og Hjemmeværnet. I takt med ligestillingspolitikens udvikling blev de to kvindelige korps nedlagt omkring 1990.

Dansk Luftværns Blad nr. 7, 1943:13 f

“ Det har været os en stor Glæde at lave Maden til alle de dejlige Børn [...]. Det har været en meget stor Øvelse for os [...] således at vi, hvis en Katastrofe skulde indtræffe, er fortrolige med at lave Mad i større Portioner.

Dansk Luftværns Blad 1943, nr. 7:13 f.

Korpset gav kvinderne en mulighed for at yde en lovlig, aktiv indsats under krigen. De blev uddannet til at klare luftangreb og andre aktiviteter, der var samfundsgavnlige, og som gjorde, at korpset bevarede sin berettigelse efter krigens afslutning.

LOTTER

Lotter blev betegnelsen for kvinder, der deltog i det frivillige og ubevæbnede hjælpekorps Danske Kvinders Beredskab. Navnet kom fra den finske digter J.L. Runebergs (1804-1877) digt om Lotta Svärd fra 1860. Han skrev om, Lotta, der drog i krig med sin mand og plejede de sårede soldater. Det var hendes navn, der blev til betegnelsen *lotter*, der blev brugt i Sverige, Finland og Danmark.

KVINDER I DEN DANSKE HÆR

Fra 1962 fik danske kvinder mulighed for at blive soldat i hæren. Fra 1970'erne kunne kvinderne blive ansat på kontrakt, og i 1974 begyndte de første kvinder på officersskolen, dog måtte de ikke få stillinger, hvor der var mulighed for direkte kamphandlinger. Det blev ændret i 1988, så kvinder kunne indgå i både kamphandlinger og -funktioner.

Kvinder i modstandsbevægelsen

Modstandsbevægelsen i Danmark bestod overvejende af mænd, men der var også kvinder, der aktivt tog del i kampen mod besættelsesmagten. Blandt andet Hedda Lundh (1921-2012), der årtier efter krigens afslutning opdagede, at de fleste historier om kvindernes deltagelse i modstandsbevægelsen ikke lignede hendes oplevelser:

Hedda Lundh: Om modstandsbevægelsens kvinder, 2002

“ [...] jeg [blev] klar over [...] at billedet af "kvinderne i modstandsbevægelsen" for en stor del (om end ikke udelukkende, skal det retfærdigvis siges) var billedet af det omsorgsfulde bagland, som – bevares – var en vigtig forudsætning for kampen. Det var hustruen, der stod parat med de varme sokker, mad og trøst, når helten vendte hjem fra sin farefulde færd. Det var den brave kvinde, der holdt tyskerne hen så længe, at manden kunne slippe ud af bagdøren, som sørgede for rent tøj, mad og rationeringsmærker til dem, der var under jorden, og som qua deres kvindelighed var uvurderlige til kurer tjeneste, fordi ingen mistænkte dem.

Det var naturligvis et billede, der fik alt til at stritte på mig.

Hedda Lundh: Ikke noget theseskab. Var vi terrorister? - om en gruppe kvinder i modstandskampen. Museum Tusculanums Forlag, 2002.

Hedda Lundh studerede litteratur på universitetet i Århus og kom via studentermiljøet i kontakt med modstandsbevægelsen. Andre kvinder blev en del af miljøet gennem kæresten eller ægtefæller, der var politisk engagerede i den borgerlige eller kommunistiske mod-

standskamp. Andre igen kom via kontakter som f.eks. arbejdsgivere eller venner ind i bevægelsen.

Ofte var kvinderne, som Hedda Lundh skrev, hustruer og mødre, der på hjemmefronten holdt hjemmet i gang, mens ægtefæller eller sønnerne var væk. Udover at leve med bekymringerne over et familiemedlem i ulovlig kamp var det også dem, der sørgede for, at hjemmet udadtil tog sig normalt ud, selv om det indadtil var hjemsted for ulovlige aktiviteter som modstandsmøder eller opbevaring af illegale blade og våben.

Men der var også kvinder, der var aktive uden for hjemmet og påtog sig opgaver, der var farlige og risikotunge, da al modstand mod nazisterne blev straffet med enten fængsels- eller dødsstraf. Der var kurerer, der bragte hemmelige budskaber mellem medlemmerne. Og der var et mindre antal kvinder som Hedda Lundh, der fungerede som jernbanesabotører og sprængstofkyndige i en kvindegruppe i Århus.

DEN DANSKE MODSTANDSBEVÆGELSE

Der er usikkerhed om størrelsen af den danske modstandsbevægelse. Arbejdet blev udført i hemmelighed, og deltagernes navne blev ikke skrevet ned eller registreret af hensyn til sikkerheden. Frihedsmuseet i København har en database over modstandsfolk og er oppe på over 85.000 registrerede deltagere. Et antal, der er væsentligt højere end tidligere tiders forskning, og som nogle mener, er sat alt for højt.

Kvinder på den forkerte side

Langdistancesvømmeren Jenny Kammergaard (1918-1997) blev berømt ikke bare i Danmark, men i hele Europa, da hun i 1937 svømmede over Kattegat. I Tyskland lagde Adolf Hitler også mærke til den danske svømmers bedrifter, der passede godt i det nazistiske program om en stærk og sund arisk race. Han sendte et telegram og lykønskede hende med præstationen. Kammergaard blev efterfølgende inviteret til Berlin, hvor hun blev modtaget af fremtrædende nazister og hyldet af befolkningen.

I 1938 svømmede hun fra Gedser i Danmark til Warnemünde i Tyskland. En bedrift, der øgede hendes popularitet og symbolsk markerede båndene mellem Tyskland og Danmark. Efterfølgende tog hun uddannelse som svømmelærer i Tyskland. Selv om hun ikke blev retsforfulgt efter krigen for nazistiske aktiviteter, blev hendes navn efterfølgende tæt forbundet med hendes kontakt til Nazityskland.

En anden dansk kvinde, Grethe Bartram (1924-2017), blev efter krigen dødsdømt for sit samarbejde med besættelsesmagten. Hun var ikke medlem af det danske nazistparti, DNSAP, men kom fra en kommunistisk familie, hvis medlemmer var aktive i modstandsbevægelsen. Mod dusør angav hun til politiet i 1941 gerningsmændene til en sabotage-

brand. Blandt mændene var hendes egen bror. Herefter kom hun i kontakt med Gestapo, der ansatte hende, samtidig med at hun var aktiv i modstandsbevægelsen.

Dobbeltarbejdet gjorde det nemt for hende at skaffe oplysninger til Gestapo, men med tiden begyndte modstandsbevægelsen at fatte mistanke til hende, og hun blev forsøgt likvideret.

Hun nåede at angive ca. 50 personer, hvoraf mange var hendes venner og bekendte eller familiemedlemmer. Ud af dem blev femten udsat for tortur, og ca. 35 endte i koncentrationslejre i Tyskland, hvor otte døde eller blev meldt savnet.

Efter krigen blev hun dødsdømt, men benådet, og sad derefter i fængsel frem til 1956, hvorefter hun flyttede til Sverige.

Tyskerpigerne

Selv om den tyske besættelsesmagt mere eller mindre åbenlyst var lagt for had i Danmark, opstod der indimellem forhold mellem tyske soldater og danske kvinder.

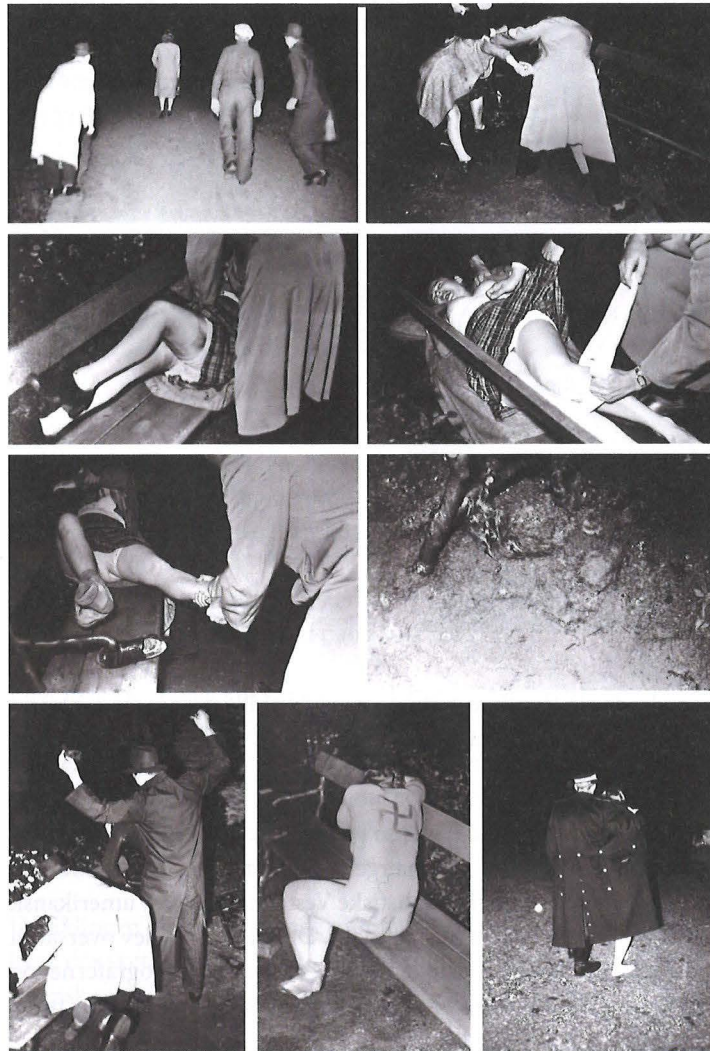
En kvinde, der blev set sammen med tyske soldater, blev nedladende omtalt som feltmadras eller tyskertøs. Kom der børn ud af samværet, blev de kaldt horeunger eller tyskerunger. Kvinderne oplevede, at de ikke kunne få arbejde eller blev fyret, fordi deres tyskvenlighed kunne være en belastning for en arbejdsgiver. Kvinder, der ikke kunne, ville eller havde held til at holde deres forhold skjult, blev nævnt ved navn i modstandsbevægelsens illegale blade, hvor de blev omtalt som landsforrædere og samfundsskadelige.

Modstandsbevægelsens blad "Frit Danmark", 1942

“ Overalt træffer vi forrædere af begge køn. Såkaldte danske mænd i tyske uniformer og såkaldte danske piger – i armene på tyske soldater. (...) Det er derfor forfriskende at høre, hvorledes raske unge mænd har behandlet den slags tøse. Vi har egentlig kun én indvending overfor den foretagne afstraffelse: det er for billigt at lade dem slippe med tabet af håret! Hvis så tøsernes adfærd kun gik ud over dem selv, men følgerne af disse forhold bærer desværre frugt i uhyggelig grad. Denne yngel kommer vi andre senere til at forsørge, (...) En anden følge er, foruden naturligvis kønssygdommene, den fnat- og luseplage, som Danmark for tiden lider under. Tøserne fungerer her som smittebærere og bringer utøjet videre til f.eks. skolesøgende søskende, som derefter inficerer andre børn. (...) At vore hjemlige mandlige nazispirer er landsforrædere, er vi alle klar over, men skørttegarden er det i lige så høj grad, og det er bestemmende for vor indstilling overfor dem.

Frit Danmark, juni 1942.

Nogle af kvinderne blev efter krigen dømt for landsforræderi, men mange blev straffet allerede under besættelsen, hvor civile borgere udførte ulovlige straffeaktioner. Blandt andet klippeaktioner, hvor kvinderne i fuld offentlighed fik klippet håret, blev overmalet med hagekors og i nogle tilfælde fik revet tøjet af. I Danmark blev den første klippeaktion registreret af politiet i september 1940, men det var ikke kun i Danmark, sådan noget fandt sted. Det skete også i andre besatte lande, og der er ingen umiddelbare forklaringer på, hvorfor straffemetoden var så udbredt og fandt sted så tidligt, men det hænger muligvis sammen med, at klipning af hår minder om brændemærkning. Det var et synligt tegn på landsforræderi, som kvinden bar i lang tid, og var også en måde at afseksualisere kvinderne på.

Figur 4.4 Straffeaktionerne mod tyskerpigerne var hårde, og den samme metode gik igen i hele landet. Billedserien blev lavet af modstandsbevægelsen og fungerede som en slags manual til afstraffelsen af kvinderne. Billederne er iscenesatte.